

досліджень для удосконалення інституційного середовища їх розвитку у напрямі досягнення справедливості розподілу ресурсів і сталого розвитку людської цивілізації.

Список літератури

1. Ледьярд Дж. Несостоятельность (провалы) рынка // под ред Дж.Итуэлла, М.Милгейта, П. Ньюмена. — Экономическая теория. — М.: Инфра-М, 2004. С. 501-508. URL: <https://pravo.studio/ekonomicheskaya-teoriya/nesostoyatelnost-provalyi-rynka-djon-38746.html>
2. Батор Ф.М. Анатомия провала рынка. // Вехи экономической мысли. Экономика благосостояния и общественный выбор. — СПб.: Экономическая школа, 2004. Т. 4. С. 251-292. URL: http://web.archive.org/web/20160923074648/http://www.seinstitute.ru/Files/veh4-2-7_Bator_p251-292.pdf
3. Кошко О.В., Трудов Н.Ю. «Провалы» рынка и «провалы» государства: достижение институционального баланса // Вестн. Ин-та: преступление, наказание, исправление. 2012. № 4. С. 60-65. URL: http://www.ecomnom.ru/pars_docs/refs/1/785/785.pdf
4. Гонтарь Н. В. «Провалы государства»: факторы формирования и механизмы влияния на экономические процессы // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол. 2014. № 5 (28). С.6-16. URL: <https://ges.jvolsu.com/index.php/ru/component/attachments/download/691>

5. Архипова О. В. Анализ провалов государства и провалов рынка в сравнительной форме // Вестник ЧелГУ. 2010. №27(208). С.12-16. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-provalov-gosudarstva-i-provalov-rynka-v-sravnitelnoy-forme>
6. Небрат В. В. Концепції «провалів» ринку та держави у галузі фінансування суспільного сектора економіки // Наукові записки НаУКМА. 2012. Том 133. Економічні науки. С.98-101. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2248/Nebrat_Kontseptsii_provaliv_rynku.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Hardin G. The Tragedy of the Commons // Science. New Series. Vol. 162. № 3859 (December 1968). URL: <http://old.inliberty.ru/library/211-tragediya-resursov-obshchego-polzovaniya>
8. Crowe B.L. The Tragedy of the Commons Revisited // Science. Vol. 166., 3909 (1969. November 28). URL: <http://old.inliberty.ru/library/209-eshche-raz-onbspstragedii-resursov-obshchego-polzovaniya>
9. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Пер. с англ. М.: Новое издательство, 2007. — 224 с. — URL: <http://pavroz.ru/files/coasefirme.pdf>
10. Меструм Ф. Общественное благо: новая альтернатива неолиберализму. 27 августа 2015. URL: <https://globalaffairs.ru/valday/Obshchestvennoe-bлаго-novaya-alternativa-neoliberalizmu-17655>
11. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М.Геєць ; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. — К., 2009. — С. 192.

Mulyk Yaroslavna

*PhD in Economics, Associate Professor,
of the Audit and State Control Department,
Vinnytsia National Agrarian University*

ECONOMIC EXPERTISE IN UKRAINE: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Мулык Ярославна Игоревна

*кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры аудита и государственного контроля,
Винницкий национальный аграрный университет*

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА В УКРАИНЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Мулик Ярославна Ігорівна

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет*

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Abstract. The article explores theoretical and practical aspects of economic expertise in Ukraine. The importance of economic expertise in resolving controversial issues has been determined. The types of forensic examinations in Ukraine, according to the current legislation, and the types of examinations under the procedural legislation are considered. The focus is on the method of conducting economic expertise. The system and peculiarities of types and tasks of economic expertise are outlined, the objects of research of economic expertise are characterized. The basic conditions for conducting economic expertise are determined. It is determined that the coordination of expert activities is carried out by the Ministry of Justice of Ukraine through the Central Expert Qualification Commission through certification for the purpose of issuing a certificate of a court expert. The

activity of experts in the field of economic expertise is characterized. Such an important procedural moment of economic expertise as the design of materials for examination is disclosed. The procedure of organization of conducting of examinations and registration of their results is covered. Some problems, obstacles and constraints of development in the field of economic expertise and directions of their solution are characterized.

Аннотация. В статье исследованы теоретические и практические аспекты экономической экспертизы в Украине. Определено значение экономической экспертизы в решении спорных вопросов. Рассмотрены виды судебных экспертиз в Украине, согласно действующему законодательству и виды экспертиз согласно процессуальному законодательству. Сосредоточено внимание на методике проведения экономической экспертизы. Определены виды и задачи экономической экспертизы, охарактеризованы объекты исследований экономических экспертиз. Описаны основные условия проведения экономических экспертиз. Определено, что координацию экспертной деятельности осуществляет Министерство юстиции Украины через Центральную экспертно-квалификационную комиссию, путем проведения аттестации с целью выдачи свидетельства судебного эксперта. Охарактеризована деятельность экспертов в сфере экономической экспертизы. Раскрыто такой важный процедурный момент экономической экспертизы как оформление материалов для проведения экспертиз. Освещена процедура организации проведения экспертиз и оформления их результатов. Охарактеризованы проблемы, преграды и сдерживающие факторы развития в сфере экономической экспертизы и определены пути их решения.

Анотація. В статті досліджено теоретичні та практичні аспекти економічної експертизи в Україні. Визначено значення економічної експертизи у вирішенні спірних питань. Розглянуто види судових експертиз в Україні, згідно чинного законодавства та види експертиз за процесуальним законодавством. Зосереджена увага на методиці проведення економічної експертизи. Окреслено систему та особливості видів і завдань економічної експертизи, охарактеризовано об'єкти досліджень економічних експертиз. Визначено основні умови проведення економічних експертиз. Визначено, що координацію експертної діяльності здійснює Міністерство юстиції України через Центральну експертно-кваліфікаційну комісію шляхом проведення атестації з метою видачі свідоцтва судового експерта. Охарактеризована діяльність експертів у сфері економічної експертизи. Розкрито такий важливий процедурний момент економічної експертизи як оформлення матеріалів для проведення експертиз. Висвітлено процедуру організації проведення експертиз та оформлення їх результатів. Охарактеризовано певні проблеми, перепони та стримуючі фактори розвитку у сфері економічної експертизи та напрями їх вирішення.

Keywords: forensic examination, economic expertise, non-conflict examination, expert studies, forensic experts, expert opinion.

Ключевые слова: судебная экспертиза, экономическая экспертиза, неконфликтная экспертиза, экспертные исследования, судебные эксперты, заключение эксперта.

Ключові слова: судова експертиза, економічна експертиза, неконфліктна експертиза, експертні дослідження, судові експерти, висновок експерта

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та інтеграції України до світового співтовариства, вимагають належної економічної ситуації. Саме економічні заходи в державі, дотримання законодавства можуть забезпечити її ефективний розвиток. Разом з тим, ситуація що характерна для України, де відбувається ряд важливих реформ в економічній сфері, супроводжуються криміналізацією та зростанням злочинності. На жаль нині, в умовах економічної нестабільності між співвласниками, акціонерами, працівниками та роботодавцями, може виникати безліч спірних ситуацій, які часто призводять до ненайкращих результатів, у тому числі і судових розглядів. В таких умовах, важливе значення відводиться економічній експертизі. Адже, жодна пов'язана з економічною злочинністю судова справа (кримінальна, цивільна чи господарська), не може бути якісно розслідувана без проведення судової експертизи експертом-економістом. Така експертиза є одним із джерел доказів по справі й призначається у випадках, коли для вирішення відповідних питань необхідні спеціальні знання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації та методики проведення

економічної експертизи незалежними судовими експертами, досліджувались багатьма науковцями. Засновниками судової експертизи вважають А. Х. Гольмстена, С.Ф. Іванова, О. П. Рудановського, Г. Ф. Шершеневича, саме ними було закладено підґрунтя експертизи. Проблеми теорії та практики, її проведення, досліджували вчені: Б. В. Виленський, В. Б. Любкін, С. С. Остроумова, А. М. Ромашова, Н. О. Селиванова та інші. Проте, враховуючи вагомий внесок науковців у розроблення та вдосконалення економічної експертизи, даний процес потребує додаткового дослідження, враховуючи сучасну економічну ситуацію, зважаючи на зміни, що нині відбуваються в економічній сфері, нові реформи, тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів економічної експертизи в Україні. Розкриття видів і завдань економічної експертизи, умов її проведення, основних напрямів та етапів. Висвітлення процедури організації проведення експертиз та оформлення їх результатів. Розкриття проблем, перепон та стримуючих факторів розвитку у сфері економічної експертизи та визначення напрямків їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання, чимало осіб стають учасниками судового розгляду з найрізноманітніших приводів – від адміністративних спорів до кримінальних справ. Як правило, в подібних ситуаціях кращим варіантом захисту в судовому процесі є проведення економічної експертизи кваліфікованим спеціалістом, яка має на меті: дослідження документів бухгалтерського обліку та звітності; дослідження документів про економічну діяльність підприємств, дослідження документів фінансово-кредитних операцій. Дослідження в сфері економічної експертизи базуються на вивченні господарської діяльності особи, процесі формування фінансових показників за здійсненими операціями та правильності відображення їх в обліку.

Законодавством визначено, що судова

експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

В Україні, згідно чинного законодавства передбачено 12 незалежних експертиз (рис. 1).

Необхідно зазначити, що класифікація експертиз має велике наукове та практичне значення. Для практики вона забезпечує правильний вибір спеціальних знань, які слід використати при отриманні інформації з будь-якого джерела, дає змогу визначити напрям методичного й організаційного забезпечення експертиз.

Згідно з процесуальним законодавством України експертами виконуються первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи (рис. 2).

Рис. 1. Види судових експертиз в Україні, згідно чинного законодавства [2]

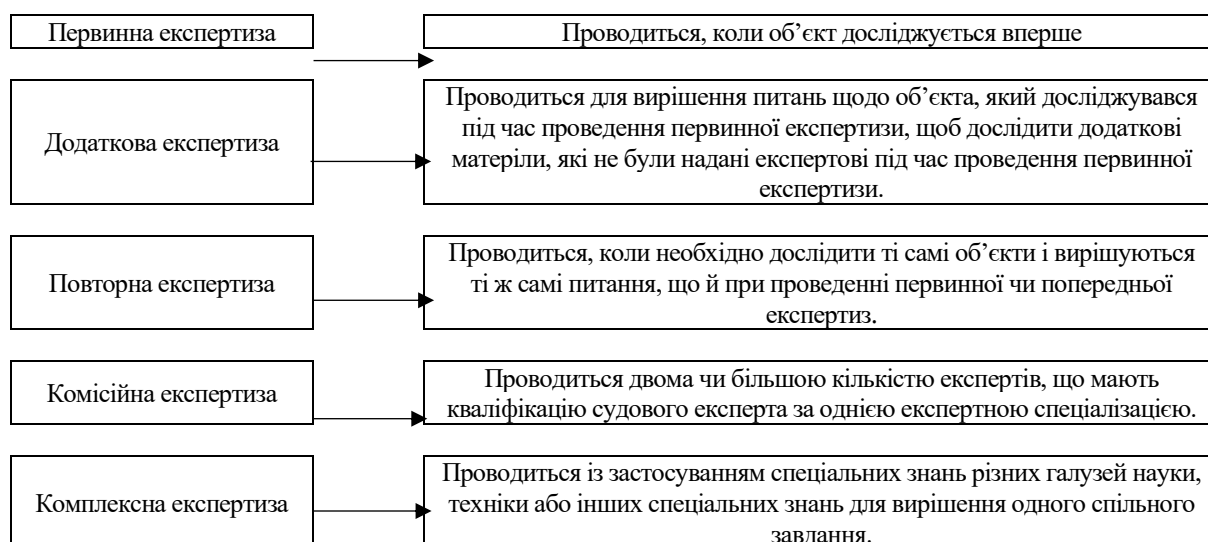

Рис. 2. Види судових експертиз за процесуальним законодавством [2].

Серед всіх видів судових експертиз, що можуть проводитись в Україні, зосередимо увагу на методиці проведення економічної експертизи.

Економічна експертиза, як відмічають Дерій В.А. та Дема Д.І., це дослідження певних проблем, що виникають у процесі економічної діяльності суб'єкта господарювання і потребують кваліфікованих дій експерта (експертів) для досягнення визначеної мети та розв'язання конкретних завдань, пов'язаних із веденням фінансового і податкового обліку, фінансово-економічною діяльністю та фінансово-кредитними операціями, а також для відвернення суттєвих загроз і ризиків від такого суб'єкта [3, с.89]

Проведення економічної експертизи дозволяє зафіксувати документальне підтвердження відповідності звітності по фінансово-господарським операціям податковому кодексу та чинному законодавству України.

В науковій літературі переважно описуються три види економічної експертизи, що передбачають:

- дослідження документів бухгалтерського,

податкового обліку і звітності;

- дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій;
- дослідження документів фінансово-кредитних операцій.

Проте іноді зустрічається так звана несудова або неконфліктна експертиза. Зокрема, у своєму дослідженні її характеризують Дерій В.А. та Дема Д.І., зазначаючи, що ця експертиза проводиться не тоді, коли цього вимагають судово-слідчі органи, а тоді, коли сам суб'єкт господарювання зацікавлений у проведенні такої економічної експертизи і готовий здійснювати всі необхідні витрати для забезпечення її повноти, об'єктивності та результативності. Така експертиза може обійтись підприємству навіть до 50-100 тис. грн., але збитки від ухвалення неправильних управлінських рішень можуть бути в рази більшими [3, с.89].

Економічна експертиза проводиться на основі наданої інформації, яка повинна включати бухгалтерську документацію, фінансові звіти, накладні, та інші документи, що мають відношення до фінансової ситуації підприємства (рис.3).

Рис. 3. Об'єкти досліджень економічних експертиз [4]

Незалежна економічна експертиза дозволяє з'ясувати наявність матеріально-товарних цінностей, прослідкувати динаміку зростання і спаду економічних показників підприємства, оцінити правильність ведення бухгалтерського обліку, простежити приплив і відтік грошових коштів, у тому числі заробітних плат та інших виплат. Незалежна економічна експертиза в Україні може бути ініційована органами суду та досудового

розслідування, а також приватними особами. Така експертиза може проводитися у випадку судового розгляду, банкрутства підприємства, для з'ясування фінансових показників при розділі або передачі майна у володіння іншій особі і т.д.[5].

Економічна експертиза виконує різні завдання в залежності від дослідження різних економічних документів (рис. 4).

- документальна обґрунтованість відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат; - відповідності нормативно-правовим актам відображення в податковому обліку доходів та витрат за фінансово-господарськими операціями, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток; - відповідності нормативно-правовим актам відображення в податковому обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту з податку на додану вартість.	- документальна обґрунтованість розрахунків частки майна у разі виходу учасника зі складу засновників; - документальна обґрунтованість розрахунків втраченого заробітку (від несвочасної виплати компенсації заподіяної шкоди у разі втрати працездатності та в інших випадках); - документальна обґрунтованість цільового витрачання бюджетних коштів; - документальна обґрунтованість розрахунків втраченої вигоди.	- обліку і подання звітності; - документальна обґрунтованість відображення фінансово-господарських операцій щодо нарахування та сплати банками податків та їх відповідності даним обліку та звітності, чинному законодавству; - документальна обґрунтованість проведення операцій за депозитними вкладками у банківських та інших фінансових установах.
---	--	---

Рис. 4. Завдання економічної експертизи [2].

Весь процес організації економічної доцільно розділити на певні частини (рис. 4) експертизи, як зазначає Євдокіменко С.В. [6],

Рис.5. Етапи процесу організації економічної експертизи [6]

В Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [2], в тому числі і економічної, визначено основні умови:

- експертами проводяться експертні дослідження, що потребують спеціальних знань та використання методів криміналістики і судової експертизи;

- в процесі проведення експертизи застосовуються відповідні методи дослідження, методики проведення, а також нормативно-правові акти та нормативні документи;

- експертні дослідження з оцінки майна здійснюється на умовах і в порядку, передбачених Законом України "Про судову експертизу", з урахуванням особливостей, визначених Законом України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" щодо

методичного регулювання оцінки майна;

- експертизи та дослідження проводяться експертними установами за зонами регіонального обслуговування згідно з Переліком регіональних зон обслуговування науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України;

- експертизи та дослідження, що проводяться атестованими судовими експертами, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, здійснюються з урахуванням обмежень, передбачених статтею 7 Закону України "Про судову експертизу";

- підставою для проведення експертизи у кримінальному провадженні та у справах про адміністративні правопорушення відповідно до чинного законодавства є процесуальний документ

про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою;

- при проведенні експертиз в експертній установі організаційне, матеріально-технічне забезпечення їх виконання, контроль за своєчасним проведенням і за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів з питань експертизи покладається на керівника експертної установи;

- строк проведення експертизи встановлюється залежно від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівців керівником експертної установи у межах: 10 календарних днів - щодо матеріалів з невеликою кількістю об'єктів та вирішуваних питань і простих за характером досліджень; 30 календарних днів - щодо матеріалів із середньою кількістю об'єктів та вирішуваних питань або середньої складності за характером досліджень; 60 календарних днів - щодо матеріалів з великою кількістю об'єктів та вирішуваних питань або складних за характером досліджень; понад 60 календарних днів - щодо матеріалів із великою кількістю об'єктів та вирішуваних питань, виходячи з фактично необхідного для експерта часу або особливо складних за характером досліджень; понад 90 календарних днів - щодо матеріалів з особливо великою кількістю об'єктів та необхідністю вирішення питань, які потребують декількох досліджень, або якщо експертиза є комплексною чи потребує залучення фахівців з інших установ (у тому числі судово-медичних), підприємств, організацій.

Організація економічної експертизи включає заходи, що передбачають її регулювання, зокрема: координацію експертної діяльності шляхом видачі дозволів на проведення судової економічної

експертизи; налагодження взаємодії та систематичного обміну інформацією між суб'єктом призначення економічної експертизи та експертом-економістом.

Координацію експертної діяльності здійснює Міністерство юстиції України через Центральну експертно-кваліфікаційну комісію шляхом проведення атестації з метою видачі свідоцтва судового експерта. Повноваження з координації делегуються Міністерством юстиції експертно-кваліфікаційним комісіям, які в Україні функціонують при науково дослідних інститутах судових експертиз.

Важлива роль у здійсненні експертизи відводиться експертам. Саме їх кваліфікація, досвід можуть вплинути на правильність того чи іншого рішення. Особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, а також порядок здійснення контролю за дотриманням цими експертами вимог нормативно-правових актів, що регулюють питання судово-експертної діяльності визначаються Інструкцією про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах [7].

В Україні, за даними державного Реєстру атестованих судових експертів, судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ та свідоцтва про присвоєння кваліфікації яких станом на 01.04.2019 року є дійсними, становить 565 фахівців. Зазначені експерти атестовані за певними видами експертиз, що наведені в табл.1.

Таблиця 1

Атестовані фахівці в Україні за різними видами експертиз

Вид експертизи	Кількість фахівців
Інженерно-транспортна експертиза	35 фахівців;
Будівельно-технічна, земельно-технічна, оціночно-будівельна та оціночно-земельна експертизи	185 фахівців;
Безпеки життєдіяльності та пожежно-технічна експертизи	6 фахівців;
Залізнично-транспортна експертиза	3 фахівця;
Електротехнічна експертиза	4 фахівця;
Інженерно-екологічна	2 фахівця;
Економічна експертиза	153 фахівця;
Товарознавча експертиза	25 фахівців;
Автотоварознавча експертиза	122 фахівця;
Транспортно-товарознавча експертиза	2 фахівця;
Експертиза у сфері інтелектуальної власності	28 фахівців.

Джерело: [8]

Метою атестації судових експертів є оцінка професійного рівня фахівців, які залучаються до проведення судових експертиз або беруть участь у розробках теоретичної та методичної бази судової експертизи. Залежно від спеціалізації їм присвоюється кваліфікація судового експерта з правом проведення певного виду експертизи.

Координація в експертній діяльності забезпечується Координаційною радою з проблем

судової експертизи, створеною для розгляду важливих питань розвитку судової експертизи.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про судову експертизу» судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених цим Законом, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ [1].

В Україні, кількість судових експертів, які не є

працівниками державних спеціалізованих установ, по областях розподіляються таким чином (табл.2):

Таблиця 2

**Інформація щодо судових експертів, які не є працівниками
державних спеціалізованих установ по регіонах України**

Регіон	Кількість експертів	Регіон	Кількість експертів
Вінницька область	13	Одеська область	13
Волинська область	21	Полтавська область	19
Дніпропетровська область	45	Рівненська область	9
Донецька область	12	Сумська область	10
Житомирська область	14	Тернопільська область	1
Закарпатська область	8	Харківська область	19
Запорізька область	26	Херсонська область	25
Івано-Франківська область	6	Хмельницька область	16
Київська область	16	Черкаська область	15
Кропивницька область	11	Чернівецька область	13
Луганська область	4	Чернігівська область	13
Львівська область	36	Одеська область	51
Миколаївська область	8	м. Київ	154

Джерело: [8]

Як свідчать наведені дані, щодо кількості судових експертів по областях, можна зробити висновок, що деякі регіони України не достатньо забезпечені судовими експертами. Зокрема, Тернопільська, Луганська, Івано-Франківська, Миколаївська та Закарпатська області.

Відповідно до пункту 17 розділу III Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах [7], затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5, судовий експерт повинен щороку до 1 лютого, наступного за звітним періодом, надсилати до Мін'юсту звіт за рік про кількість виконаних ним судових експертиз та експертних досліджень.

Однак, до Мін'юсту звіти про кількість виконаних судових експертиз та експертних досліджень надали лише 356 судових експертів (у 2017 – 385), що становить 2/3 від загальної кількості експертів, які не є фахівцями державних спеціалізованих установ [8].

Згідно наданих звітів у 2018 році судовими експертами було складено 24259 (у 2017 – 34113) висновків з яких: 5572 (у 2017 – 9709) висновків судових експертиз та 18687 (у 2017 – 24404) висновків експертних досліджень, зокрема [8].

- у кримінальних провадженнях – 1088 (у 2017 – 5 387);

- у цивільних, господарських, адміністративних справах та справах про

адміністративні правопорушення – 3302 (у 2017 – 2 933);

- на замовлення правоохоронних органів – 1 621 (у 2017 – 6 044);

- на замовлення ДВС – 32 (у 2017 – 34).

Крім того, судовими експертами складено повідомлення про неможливість надання висновку 414 (у 2017 році – 608).

Слід зазначити, що невиконання судовими експертами вимог пункту 17 Інструкції не надає можливості належним чином проаналізувати кількість виконаних судових експертиз та експертних досліджень у порівнянні з минулим роком[8].

Тому, для більш об'єктивного відображення стану судово-експертної діяльності, судовим експертам слід вказувати на необхідність вчасної подачі звітів до Мін'юсту, відповідно до вимог Інструкції, під час проходження ними підготовки (стажування) у науково-дослідних установах судових експертиз або під час здійснення їх перевірки судово-експертної діяльності територіальними органами юстиції.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про судову експертизу» фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ і мають на меті здійснювати судово-експертну діяльність, проходять навчання з відповідної експертної спеціальності в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України (табл. 3).

**Кількість експертів, які пройшли підготовку/стажування
у науково-дослідних установах судових експертиз
Міністерства юстиції України у 2018 році**

Установи	2017 рік	2018 рік
Київський НДІСЕ	52 фахівця	44 фахівця
Харківський НДІСЕ	9 фахівців	12 фахівців
Одеський НДІСЕ	16 фахівців	16 фахівців
Дніпропетровський НДІСЕ	31 фахівець	18 фахівців
Львівський НДІСЕ	26 фахівців	26 фахівців
НДІСЕ з питань інтелектуальної власності	6 фахівців	1 фахівець
Донецький НДІСЕ	4 фахівця	4 фахівця

Джерело: [8]

За даними звітів, в Україні, в 2018 році відбулось 8 засідань ЦЕKK, на яких присвоєно (підтверджено) кваліфікацію судового експерта 142 фахівцям за наступними видами експертиз:

- Інженерно-транспортна експертиза – 12 фахівців;
- Будівельно-технічна, земельно-технічна, оціночно-будівельна та оціночно-земельна експертизи – 43 фахівця;
- Інженерно-екологічна експертиза – 1 фахівець;
- Залізнично-транспортна – 2 фахівця;
- Економічна експертиза – 43 фахівця;
- Товарознавча експертиза – 5 фахівців;
- Автотоварознавча експертиза – 34 фахівця;
- Експертиза у сфері інтелектуальної власності – 2 фахівця [8].

Як вбачається з вищенаведених даних, фахівці почали отримувати нові види експертних спеціальностей визначені Переліком видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям, що не працюють у державних спеціалізованих установах.

Протягом 2018 року ЦЕKK розглянуто 6 питань щодо відповідності вищої освіти експертним спеціальностям за якою фахівець має намір отримати (підтвердити) кваліфікацію судового експерта, зокрема з яких прийнято 3 рішення щодо невідповідності вищої освіти експертній спеціальності.

З питань дисциплінарної відповідальності судових експертів у 2018 році ЦЕKK прийнято 5 рішень [8].

Так, за порушення вимог законодавства України про судову експертизу та/або методичних вимог під час проведення досліджень до 2 судових експертів застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження; до 2 судових експертів – призупинення дії свідоцтва строком на 6 місяців і зобов'язано пройти стажування в науково-дослідній установі судових експертиз Мін'юсту та повторну атестацію в ЦЕKK; до 1 судового експерта ЦЕKK прийнято рішення не застосовувати дисциплінарне стягнення [8].

Важливим процедурним моментом економічної експертизи є оформлення матеріалів

для проведення експертиз (досліджень). Він також регулюється Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [2], зокрема, нею визначено:

- що експертиза проводиться після подання органом, який її призначив, матеріалів, оформлених згідно з вимогами процесуального законодавства;
- до експертної установи (експерту) надаються: документ про призначення експертизи (залучення експерта), об'єкти, зразки для порівняльного дослідження та, за клопотанням експерта, - матеріали справи (протоколи оглядів з додатками, протоколи вилучення речових доказів тощо);
- у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначаються такі дані: місце й дата винесення постанови чи ухвали; посада, звання та прізвище особи, що призначила експертизу (залучила експерта); назва суду; назва справи та її номер; обставини справи, які мають значення для проведення експертизи; підстави для призначення експертизи; прізвище експерта або назва експертної установи, експертам якої доручається проведення експертизи; питання, які виносяться на вирішення експертів; перелік об'єктів, що підлягають дослідженню (у тому числі порівняльних зразків та інших матеріалів, направлених експертів, або посилання на такі переліки, що містяться в матеріалах справи); інші дані, які мають значення для проведення експертизи. У ньому перераховуються всі об'єкти, які направляються на експертне дослідження, із зазначенням точного найменування, кількості, міри ваги, серії та номери (для грошей НБУ та іноземної валюти), інші відмінні індивідуальні ознаки;
- вилучення об'єктів, що підлягають дослідженню, та відібрання зразків оформлюються протоколом згідно з вимогами процесуального законодавства. У них, крім загальних реквізитів такого роду документів, зазначається, які саме зразки були вилучені або відібрані, їх кількість, умови відбору або вилучення, а також інші обставини, що мають значення для вирішення поставлених питань. Протокол підписується всіма особами, які брали участь у вилученні об'єктів, відібранні зразків.
- коли об'єкт дослідження не може бути представлений експертів, експертиза може

проводитись за фотознімками та іншими копіями об'єкта (крім об'єктів почеркознавчих досліджень), його описами та іншими матеріалами, доданими до справи в установленому законодавством порядку, якщо це не суперечить методичним підходам до проведення відповідних експертиз.

Процедуру організації проведення експертиз (досліджень) та оформлення їх результатів визначено у IV розділі Інструкції [2], зокрема, нею визначено, що керівник експертної установи розглядає отримані матеріали і доручає відповідному структурному підрозділу експертної установи організувати проведення експертизи;

Керівник провідного підрозділу за погодженням з керівниками інших підрозділів формує комісію експертів і призначає голову експертної комісії.

Голова комісії виконує лише організаційні функції, а саме:

- скликає нараду експертів, на якій ознайомлює їх з документом про призначення експертизи (залучення експерта) та матеріалами, які надійшли на дослідження;
- організовує розробку спільної програми досліджень, у тому числі з визначенням послідовності та строків виконання окремих досліджень; у разі неузгодження дій комісії при виконанні досліджень чи порушення їх послідовності повідомляє про це керівника експертної установи;
- організовує попереднє вивчення досліджуваних об'єктів членами комісії;
- здійснює зв'язок з керівниками експертних установ (підрозділів), співробітники яких є членами комісії, контролює строки проведення окремих досліджень і координує виконання всієї програми досліджень;
- керує проміжними та підсумковими нарадами експертів;
- складає проект висновку (повідомлення про неможливість надання висновку) або доручає одному з членів комісії [2].

Якщо проведення комплексної експертизи не може бути здійснене силами експертів даної експертної установи, її керівник повідомляє про це орган, який призначив експертизу, та просить залучити до проведення експертизи експерта відповідної спеціалізації. Залучення такого експерта проводиться з дотриманням вимог процесуального законодавства України [2].

По завершенню експертизи складається висновок експерта. Він розглядається керівником підрозділу та керівником експертної установи і направляється органу, який призначив експертизу.

Висновок експерта складається з обов'язковим зазначенням його реквізитів (найменування документа, дати та номери складання висновку, категорії експертизи (додаткова, повторна, комісійна, комплексна), виду експертизи (за галуззю знань) та трьох частин: вступної (Вступ), дослідницької (Дослідження) та заключної (Висновки) [2].

Необхідно зазначити, що поряд із тим, що здійснення різного роду експертиз, в тому числі і економічної, врегульовано нормативними актами, в цій сфері мають місце певні проблеми, перепони та стримуючі фактори розвитку.

Так наприклад, Перезовова І.В., серед проблем та перепон відмічає, наявність великого різноманіття об'єктів експертизи та збільшення числа прошарків у фрагментах господарської діяльності визначеного суб'єкта, які виносяться на експертне дослідження. На її думку, пошук відповідей на поставлені питання (вирішення експертних завдань) неухильно призводить до розширення існуючих та розробки нових методів, засобів та методик дослідження, що охоплюють все більше коло різноманітних об'єктів – документально зафіксованих господарських фактів, явищ, операцій, в часових та логічних межах, визначених конкретним питанням, запропонованим на дослідження експерту-економісту, тобто здійснюється динамічний розвиток наукових знань економічної експертології [9, с.99]

Не можна не погодитись із Перезовою І.В., яка відмічає, що відсутність однозначності в підходах до змісту економічної експертизи, її видів, предмету, методу, методичних прийомів, процедур, форм, а відповідно і суб'єктів проведення викликає:

- ірраціональність практичного функціонування механізму проведення економічної експертизи;
- хаотичність сприйняття сутності економічної експертизи за назвами та реаліями окремих її форм;
- термінологічні невідповідності в процесі проведення економічної експертизи як окремого дослідження;
- нереалізованість потенціалу окремих методичних прийомів контролю в процесі економічної експертизи;
- підміна одних форм економічного контролю іншими;
- відсутність єдиного підходу в різних фінансово-економічних, наукових, законодавчо-нормативних, процесуальних документах до назв окремих форм експертизи;
- уточнення назв і видів заключних документів, що формуються за кожною з форм економічної експертизи;
- невизначеність рівня фахових спеціальних знань, якими має володіти експерт-економіст, що виступає в конкретній ситуації представником суб'єкта контролю і реалізує визначену форму контролю;
- помилки при викладанні фахових дисциплін, предметом яких є окремі форми економічного контролю [9, с.103-104]

Досліджуючи перспективи розвитку економічної експертизи, Євдокіменко С.В., зазначає, що поява нових та різноманітних економічних злочинів робить необхідним розвиток і виділення в окремі спеціалізації наступних

судово-економічних експертиз: судово-податкова експертиза (встановлення правильності нарахування та сплати різних видів податків), судово-оціночна (визначення ринкової вартості майна, встановлення суми нанесеного збитку), фінансово-аналітична (може призначатися при розслідуванні фіктивного банкрутства, а також неправомірних дій під час банкрутства), дослідження правопорушень у зовнішньоекономічній діяльності [10, с.27].

Таким чином, зазначені проблеми організації економічної експертизи можуть бути вирішені шляхом реалізації наступних заходів:

- вдосконалення чинної нормативно-правової бази, яка регулює експертну діяльність в Україні, шляхом розширення правових функцій експерта-бухгалтера;

- застосування науково обґрунтованих методів, формування принципово нових підходів і використання сучасних методик до організації, планування та проведення досліджень;

- налагодження чіткої та злагодженої взаємодії між суб'єктами призначення та проведення експертизи з метою підвищення її ефективності, що залежить від волевиявлення даних суб'єктів та раціональності дій, які вони уповноважені здійснювати;

- збільшення терміну та кількості осіб, що залучаються до проведення експертних досліджень (комісійних експертиз);

- підвищення кваліфікаційного рівня експертів у напрямку їх підготовки та атестації, що підтверджується наявністю свідоцтва судового експерта-бухгалтера;

- судово-бухгалтерська експертиза з моменту її призначення і до передачі експертного висновку суб'єктам призначення має здійснюватися з дотриманням процесуального законодавства;

- експерт-бухгалтер повинен бути забезпечений всіма необхідними для проведення дослідження документами [11].

Запровадження зазначених пропозицій в практичну діяльність, є запорукою вдосконалення процесу економічної експертизи, що дозволить поліпшити ефективність організації боротьби з економічною злочинністю в Україні.

Висновки. Суб'єкти господарювання в процесі діяльності систематично стикаються зі спорами. В таких ситуаціях кращим варіантом захисту в судовому процесі є проведення економічної експертизи кваліфікованим спеціалістом, яка має на меті: дослідження документів бухгалтерського обліку та звітності; дослідження документів про економічну діяльність підприємств, дослідження документів фінансово-кредитних операцій.

Під економічною експертизою слід розуміти дослідження певних проблем, що виникають в процесі економічної діяльності суб'єкта господарювання і потребують кваліфікованих дій експертів для досягнення визначеної мети та розв'язання конкретних завдань, пов'язаних із

веденням бухгалтерського обліку, фінансово-економічною діяльністю та фінансово-кредитними операціями, а також для запобігання загрозам та ризикам такого суб'єкта.

Практика свідчить про наявність та необхідність удосконалення слабких сторін процесу економічної експертизи в Україні, через те що вона є визначним засобом захисту інтересів фізичних та юридичних осіб, сприяє ефективному розслідуванню, виконує ряд важливіших завдань для виявлення порушень трудового законодавства, визначення розміру втрат від правопорушень в організації праці, а також забезпечує розроблення пропозицій щодо профілактики негативних явищ. Нині в процесі здійснення економічної експертизи виникає ряд проблем, для подолання яких у майбутньому необхідно запровадити зміни до існуючих законодавчих актів, що спрямовані на вдосконалення регулювання та організації економічної експертизи.

Список літератури:

1. Про судову експертизу. Закон України від 25.02.1994 № **4038-XII** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [Pro sudovu ekspertyzu. Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (in Ukrainian)].

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertykh doslidzhen: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (in Ukrainian)].

3. Дерій В. А., Дема Д. І. Економічна експертиза діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. Електронне наукове фахове видання. Мукачівський державний університет. Вип. 11. Мукачєво, 2017. С. 508-514. [Derii V. A., Dema D. I. Ekonomichna ekspertyza diialnosti pidpriemstv. *Ekonomika ta suspilstvo*. Elektronne naukovе fakhove vydannia. Mukachivskyi derzhavnyi universytet. Vyp. 11. Mukachevo, 2017. S. 508-514. (in Ukrainian)].

4. Судово-економічна експертиза та напрямки її дослідження. URL: <http://ondise.minjust.gov.ua/sudovo-ekonomichna-ekspertiza-ta-napryamki-%D1%97%D1%97-doslidzhennya/> [Sudovo-ekonomichna ekspertyza ta napriamky yii doslidzhennia. URL: <http://ondise.minjust.gov.ua/sudovo-ekonomichna-ekspertiza-ta-napryamki-%D1%97%D1%97-doslidzhennya/> (in Ukrainian)].

5. Економічна експертиза. URL: <https://nise.com.ua/economichna-ekspertyza> [Ekonomichna ekspertyza. URL: <https://nise.com.ua/economichna-ekspertyza> (in Ukrainian)].

6. Євдокіменко С. В. Основні процедури проведення судово-економічної експертизи / С. В. Євдокіменко // Європейські перспективи. - 2016. - Вип. 2. - С. 37-42. [Yevdokimenko S. V. Osnovni protsedury provedennia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy / S. V. Yevdokimenko // Yevropeiski perspektyvy. - 2016. - Vyp. 2. - S. 37-42. (in Ukrainian)].

7. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11> [Instruktsiia pro osoblyvosti zdiisnennia sudovo-ekspertnoi diialnosti atestovanykh sudovymy ekspertamy, shcho ne pratsiuiut u derzhavnykh spetsializovanykh ekspertnykh ustanovakh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11> (in Ukrainian)].

8. Інформація щодо судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ за 2018 рік (станом на 01.04.2019). URL: <https://minjust.gov.ua/m/informatsiya-schodo-sudovih-ekspertiv-yaki-ne-e-pratsivnikami-derzhavnih-spetsializovanih-ustanov-za-2018-rik-standom-na-01042019> [Informatsiia shchodo sudovykh ekspertiv, yaki ne ye pratsivnykamy derzhavnykh spetsializovanykh ustanov za 2018 rik (stanom na 01.04.2019). URL: <https://minjust.gov.ua/m/informatsiya-schodo-sudovih-ekspertiv-yaki-ne-e-pratsivnikami-derzhavnih-spetsializovanih-ustanov-za-2018-rik-standom-na-01042019> (in Ukrainian)].

9. Перевозова І.В. Економічна

експертиза як специфічна галузь знань. *Економіка: реальність часу*. 2013. № 3. С. 97-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_3_18 [Perevozova I.V. Ekonomichna ekspertyza yak spetsyficna haluz znan. *Ekonomika: realii chasu*. 2013. № 3. S. 97-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_3_18 (in Ukrainian)].

10. Євдокіменко С.В. Судово-економічна експертиза: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Харк. нац. ун-т внутрішніх справ. Харків, 2017. 42 с. URL: <http://univd.edu.ua/diplomas/doc/refYevdokimova20170331.swf> [Yevdokimenko S.V. Sudovo-ekonomichna ekspertyza: teoretyko-metodolohichni zasady i praktyka realizatsii: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk. 12.00.09 – kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operativno-rozshukova diialnist. Khark. nats. un-t vnutrishnikh sprav. Kharkiv, 2017. 42 s. URL: <http://univd.edu.ua/diplomas/doc/refYevdokimova20170331.swf> (in Ukrainian)].

11. Сторожук Н. Судово-бухгалтерська експертиза: критичний огляд нормативно-правового регулювання, методології та організації. *Бухгалтерський облік і аудит: Науково-практичний журнал*. 2009. № 6. С. 43-49. [Storozhuk N. Sudovo-bukhhalterska ekspertyza: krytychnyi ohliad normatyvno-pravovoho rehuliuвання, metodolohii ta orhanizatsii. *Bukhhalterskyi oblik i audyt: Naukovo-praktychnyi zhurnal*. 2009. № 6. S. 43-49. (in Ukrainian)].

Pirtko M.S.

third-level higher education student,

National University of Water Management and Environmental Management

EVALUATION OF THE FINANCIAL SUFFICIENCY POTENTIAL OF DECENTRALIZATION PROCESSES IN UKRAINE

Пиртко Мар'ян Сергійович

здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня,

Національний університет водного господарства і природокористування

ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ ДОСТАТНОСТІ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Summary. The article deals with the concept of a capable united territorial community. The factors affecting the financial capacity of the territorial communities are identified. The groups of financial indicators, which assess the capacity of territorial communities, are considered. The situation of the united territorial communities of Ukraine in 2019 was investigated. The main legislative initiatives to improve the status of individual territorial communities are considered. The results of the activities of the united territorial communities of Rivne region are analyzed. The main characteristics of a financially viable territorial community are identified, in particular: a large area of territory; high population density; availability of hospitals, schools, cultural and art institutions, transport infrastructure; formally extracting valuable minerals; there is a large number of commercial enterprises engaged in manufacturing and trading activities; developed tourist infrastructure; border area; significant natural resources (water, land, minerals, etc.). Problems that impede the process of decentralization and further active integration of territorial communities in Ukraine have been identified.